

نگاهی به راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری

حسن مظاهری

دکترای برنامه‌ریزی درسی و دبیر شورای هماهنگی علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

و سایر تولیدات مرتبط، نقش اساسی دارد. همچنین، اصول و سیاست‌های تبیین‌شده در برنامه درسی حوزه، جهت‌گیری‌های تربیت معلم (دوره‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت)، رابطه معلم و متربی با برنامه درسی و یکدیگر، و رابطه با سایر ارکان مؤثر در تربیت رسمی و غیررسمی را تعیین می‌کند.

عناصر چارچوب عبارت‌اند از:

- رویکرد و منطق
- اهداف (شایستگی‌ها)
- محتوا
- راهبردهای تربیت و یادگیری
- شایستگی‌های معلم
- نقش خانواده
- متربی
- محیط تربیت و یادگیری
- ارزشیابی پیشرفت تربیتی - تحصیلی
- استلزامات اجرای برنامه درسی
- ضمائم

تولید راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری براساس بند ۱۱ سند برنامه درسی ملی (فرایند تولید برنامه‌های درسی) در دستور کار سازمان قرار گرفت. پس از آن، با تشکیل شورای راهبری، کارگروه‌های تخصصی، کارگاه‌های آموزشی، گفتمانی و شوراهای برنامه‌ریزی درسی، فرایند طراحی و تدوین راهنمای برنامه درسی هر یک از حوزه‌های تربیت و یادگیری آغاز شد. به‌منظور نظم‌بخشی به فرایند طراحی و تدوین برنامه‌های درسی مذکور، چارچوبی با عنوان «چارچوب راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری» شامل عناصر و چگونگی تبیین هر حوزه، در اختیار گروه‌های پژوهش، برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری سازمان قرار گرفت و تولید پیش‌نویس راهنماها با رعایت مؤلفه‌های تعیین‌شده در چارچوب و اقتضائات هر حوزه به انجام رسید. راهنمای برنامه درسی حوزه، با تبیین عناصر اصلی شامل رویکرد و منطق، اهداف، محتوا و ...، جهت‌گیری‌ها و برون‌دادهای دوره‌های تحصیلی را تبیین می‌کند و در تولید راهنماهای برنامه مواد درسی، راهنمای عمل تولید بسته‌های تربیت و یادگیری

۱ رویکرد و منطق: رویکرد کلی برنامه درسی که همان فطرت‌گرایی توحیدی است، به‌طور خاص براساس ماهیت هر حوزه تبیین شده است. منطق ناظر بر توجیه و تبیین چرایی حوزه تربیت و یادگیری، حاوی قلمرو و محدوده آن، کارکرد و ضرورت وجود این حوزه است.

۲ اهداف: مجموعه‌ای نظام‌مند از صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های فردی و جمعی ناظر بر همه جنبه‌های هویت است. اهداف در دو بخش «اهداف کلی حوزه» و «اهداف حوزه در چهار دوره تحصیلی» تدوین شده‌اند.

۳ محتوا و استانداردهای محتوا: مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از فرصت‌های تربیتی است که در بردارنده ایده‌های کلیدی، مفاهیم، فرایندها، مهارت‌های اساسی و ارزش‌ها و نگرش‌های اساسی مبتنی بر رویکرد، منطق و اهداف حوزه است. منظور از استاندارد محتوا، معیاری مبتنی بر ایده‌های کلیدی، مفاهیم، مهارت‌ها و ارزش‌های اساسی در حوزه تربیت و یادگیری است که چگونگی رسیدن به اهداف هر دوره تحصیلی را تعیین می‌کنند.

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری: مجموعه‌ای از تصمیمات و اقداماتی است که در موقعیت خاص، متناسب با رویکرد حوزه تربیت و یادگیری، برای تحقق اهداف برنامه درسی حوزه، اتخاذ و به کار گرفته می‌شود. این راهبردها در سازمان‌دهی و طراحی فرصت‌های تربیتی نمود دارند.

۵ شایستگی‌های اختصاصی معلم: صفات و توانمندی‌هایی هستند که معلمان باید به‌منظور هدایت متریبان در راستای درک و اصلاح مداوم موقعیت آن‌ها، مبتنی بر برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری، دارا باشند. این شایستگی‌ها در دو بخش حرفه‌ای (تربیتی) و تخصصی، در سه مرحله طراحی و تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی، تبیین شده‌اند.

۶ نقش خانواده در برنامه درسی: بنا به اهمیت رکن خانواده در تربیت، نقش و نحوه مشارکت خانواده در سه مرحله «طراحی و تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی»، با توجه به ماهیت حوزه تربیت و یادگیری تبیین شده است.

۷ متربی: ذی‌نفع و بهره‌بردار اصلی برنامه درسی متربی است. بر همین اساس، لازم است متربی در طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی مشارکت کند. در برنامه درسی هر یک از حوزه‌های تربیت و یادگیری، ضروری است نقش متربی در هر یک از مراحل مشخص و چگونگی فراهم‌آوردن فرصت ایفای این نقش‌ها نیز تبیین شود.

۸ محیط تربیت و یادگیری: محیطی است که با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نظام هستی، مبتنی بر رویکرد برنامه درسی و در راستای تحقق اهداف تدارک دیده می‌شود. فضا، وسایل و تجهیزات، و فناوری موردنیاز برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری، مؤلفه‌هایی هستند که در این بخش مشخص می‌شوند.

۹ ارزشیابی پیشرفت تحصیلی - تربیتی: ارزشیابی ناظر به چگونگی تحقق اهداف حوزه‌های تربیت و یادگیری است.

۱۰ استلزامات اجرای برنامه درسی: ناظر به شرایط اجرای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری در موقعیت‌های مختلف است.

۱۱ ضمایم: مواردی هستند که در راستای تکمیل و تشریح برخی از عناصر «سند برنامه درسی حوزه» تولید و تدوین می‌شوند.